

УДК [378.016:811.161.2'276.6]:656.61-051
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2023-101-10>

ЗАСОБИ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЛЕКСИКИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Нагрибельна Інна Анатоліївна,
докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри соціально-
гуманітарних дисциплін та інноваційної педагогіки
Херсонська державна морська академія
innanagribelna@gmail.com
orcid.org/0000-0001-6393-3754

Анотація. У статті представлено проблему, що є актуальною у системі професійної підготовки здобувачів вищої освіти, зокрема майбутніх фахівців морської галузі. Наукова розвідка присвячена аналізу засобів навчання професійної лексики у підготовці майбутніх фахівців морської галузі на заняттях з української мови. Актуальність проблеми зумовлена тим, що якісне оволодіння професійною лексикою сприяє підвищенню рівня комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти, зокрема майбутніх фахівців морської галузі. Оскільки площина професійної лексики моряків не є сталою, а постійно збагачується й оновлюється, то потребують окремої уваги засоби навчання майбутніх фахівців морської галузі на заняттях з української мови.

Мета дослідження полягає в тому, щоб проаналізувати засоби навчання професійної лексики у підготовці майбутніх фахівців морської галузі на заняттях з української мови. Зазначену мету було реалізовано через сукупність методів аналізу, синтезу та узагальнення. У статті висвітлено **результати** теоретичного аналізу порушеної проблеми, які спрямували подальший напрям розроблення проблеми у практичній площині. Визначено, що опрацювання фахової лексики потребує включення різних форм, методів і прийомів навчання на заняттях з української мови. Доцільними видаються такі форми роботи, що передбачають пропорційне використання самостійної та аудиторної (комбінованої) освітньої діяльності. Відзначено, що важливим є і врахування міжпредметних зв'язків та інтеграції освітніх компонент, адже специфіка професійної підготовки майбутніх фахівців морської галузі має ґрунтуватися на інтегративних підходах задля формування успішного та конкурентного спеціаліста. З цією метою розроблено та репрезентовано комплекс вправ і завдань щодо опрацювання професійної лексики. У результаті впровадження представлених видів роботи на заняттях з української мови було сформовано **висновок** про методичну доцільність подібної діяльності та її поліфункціональність.

Ключові слова: фахівці морської галузі, професійна лексика, комунікативна компетентність, спеціальна термінологія, інтегрований підхід до навчання.

MEANS OF TEACHING PROFESSIONAL VOCABULARY IN THE TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN THE MARITIME INDUSTRY IN UKRAINIAN LANGUAGE CLASSES

Nahrybelna Inna Anatoliivna,
Doctor of Pedagogical Science, Professor,
Professor
at the Department of Social Sciences and Humanities and Innovative Pedagogy
Kherson State Maritime Academy
innanagribelna@gmail.com
orcid.org/0000-0001-6393-3754

Abstract. The article presents a problem that is relevant in the system of professional training of students of higher education future specialists in the maritime industry. Scientific research is devoted to the analysis of the means of teaching professional vocabulary in the training of future specialists in the maritime industry in Ukrainian language classes. The relevance of the problem is determined by the fact that the quality mastery of professional vocabulary contributes to the increase of the level of communicative competence of students of higher education future specialists in the maritime industry. Since the level of professional vocabulary of seafarers is not constant, but is constantly enriched and updated, the means of training future specialists in the maritime industry in Ukrainian language classes require special attention.

The purpose of the study is to analyze the means of teaching professional vocabulary in the training of future specialists in the maritime industry in Ukrainian language classes. The specified goal was realized by a set of methods of analysis, synthesis and generalization. The article highlights the results of the theoretical analysis of the raised problem, which directed the further development of the problem in the practical plane. It was determined that the development of professional vocabulary requires the inclusion of various forms, methods, and methods of teaching in Ukrainian language classes. Such forms of work, which involve the proportional use of independent and classroom (combined) educational activities, appear to be appropriate. It was noted that it is also important to consider interdisciplinary ties and the integration of educational components, because the specifics of the professional training of future specialists in the maritime industry should be based on integrative approaches in order to form a successful and competitive specialist. For this purpose, a set of exercises and tasks for developing professional vocabulary has been developed and presented. As a result of the implementation of the presented types of work in Ukrainian language classes, **a conclusion** was formed about the methodological expediency of such activity and its multifunctionality.

Key words: *marine industry specialists, professional vocabulary, communicative competence, special terminology, integrated approach to education.*

Вступ. Важливим індикатором фахової компетентності сучасного випускника вишу є рівень його оволодіння комунікативними компетентностями (soft skills), які «дозволяють випускникам ЗВО бути успішними на своєму робочому місці» (Глосарій НАЗЯВО, 2019: 4). Як відомо, інколи вживається «синонімічний термін *transferable skills* (навички, що їх можна переносити). Йдеться про навички, що вважаються цінними на будь-якому робочому місці, незалежно від професійної сфери (Глосарій НАЗЯВО, 2019: 4). Своєю чергою якісне оволодіння професійною лексикою сприяє підвищенню рівня комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти, зокрема майбутніх фахівців морської галузі. Оскільки площина професійної лексики моряків не є сталою, а постійно збагачується й оновлюється, то потребують окремої уваги засоби навчання майбутніх фахівців морської галузі на заняттях з української мови. Саме цей аспект є індикатором **новизни дослідження**. Усвідомлення зазначених чинників підтверджує **актуальність** порушеної проблеми дослідження, яка полягає в потребі аналізу й впровадження засобів навчання професійної лексики у підготовці майбутніх фахівців морської галузі на заняттях з української мови. Усе зазначене вплинуло на **мету дослідження** – проаналізувати засоби навчання професійної лексики у підготовці майбутніх фахівців морської галузі на заняттях з української мови. Логіка порушеної проблеми зумовила **постановку завдань**:

– дослідити засоби навчання фахової лексики майбутніх фахівців морської галузі на заняттях з української мови;

– репрезентувати ефективні освітні практики застосування засобів навчання фахової лексики в процесі професійної підготовки моряків.

1. Теоретичне обґрунтування проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє констатувати, що в науковій пло-

щині сформовано авторитетне підґрунтя щодо вивчення проблеми комунікативної компетентності загалом та засобів навчання професійної лексики зокрема. У науковому доробку О. Колмикової (2021), К. Климової (2011), І. Нагрибельної (2022), Н. Сіранчук (2015), Л. Турлак (2021) та ін. представлено нароби щодо форм, методів і прийомів опрацювання професійної лексики. Для нашого дослідження практично значущими є праці, в яких акцентовано увагу на опануванні фахової комунікації в процесі підготовки майбутніх спеціалістів морської галузі. Це наукові розвідки О. Колмикової (2021), Т. Константинової (2019), І. Нагрибельної (2022), Л. Турлак (2021).

Студіювання джерельної бази дозволило виокремити низку важливих чинників, які потребують належного оцінювання та обов'язкового урахування, такі як: активне збагачення прошарку фахової морської лексики, специфіка організації освітнього процесу у сучасних умовах, збільшення ролі самостійної роботи у підготовці здобувачів ВО та ін.

2. Методологія та методи.

Методологічну основу наукового дослідження здійснено з урахуванням основних положень філософського вчення про мову як засіб спілкування, збереження й передавання інформації; Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти; Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти з урахуванням Манільських поправок 2010 р.; державно-нормативних документів: Закону України «Про вищу освіту», «Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті». У процесі наукового пошуку реалізовано сукупність методів аналізу, синтезу та узагальнення.

3. Результати та дискусії.

Комунікативна компетентність сучасного випускника закладу вищої освіти є не тільки ключовим індикатором освіченої особистості, а і складною категорією. Одним із її компонентів є професійна комунікація,

що передбачає вільне володіння фаховою лексикою. Специфіка професійної діяльності майбутніх фахівців морської галузі зумовлює методично грамотну, ефективну роботу щодо опанування активної професійної лексики моряків на заняттях з української мови.

У науковій площині знаходимо міркування, що підтверджують загальну ідею нашої наукової розвідки – «...володіти мовленнєвими знаннями, уміннями та навичками з метою подальшого використання у професійній сфері, орієнтуватися в рідній та іншомовній культурі, розуміти та адекватно використовувати міжкультурну лексику, мати уяву про мовленнєвий етикет тощо» (Колмикова; Турлак, 2021: 243).

Погоджуємося з такою думкою, адже володіння професійною лексикою – це показник професійної компетентності, яка реалізується не тільки засобом спеціальних фахових знань, а і засобом комунікативного складника.

Дотримуємося ідеї про те, що сучасна професійна лексика фахівців морської галузі – це складна площина мовознавства, яка об'єднує спеціальну термінологію, іншомовні лексеми та спектр активної лексики. З урахуванням такого різноманіття в етимології професійної лексики моряків та специфіки її застосування актуалізується роль засобів її навчання у підготовці майбутніх фахівців морської галузі на заняттях з української мови.

У процесі підготовки майбутніх фахівців морської галузі на заняттях з української мови доцільно приділяти увагу роботі над професійною лексикою системно, а не епізодично (у межах певних тем). Вибір ефективних, методично доцільних засобів навчання дозволить опрацювати фахову лексику у межах всього курсу української мови та сприятиме виробленню стійкої комунікативної компетентності.

Аналіз наукової джерельної бази та власний досвід викладацької діяльності дозволяють стверджувати, що опрацювання фахової лексики потребує включення різних форм, методів і прийомів навчання на заняттях з української мови. Доцільними видаються такі форми роботи, що передбачають пропорційне використання самостійної та аудиторної (комбінованої) освітньої діяльності. Важливим є і врахування міжпредметних зав'язків та інтеграції освітніх компонентів, адже специфіка професійної підготовки майбутніх фахівців морської галузі має ґрунтуватися на інтегративних підходах задля формування успішного та конкурентного спеціаліста. З огляду на зазначене вважаємо, що ефективними

будуть види навчальної діяльності, що передбачають урахування міжпредметної інтеграції української та англійської мов, української мови та історії, психології, морської астрономії тощо.

Проілюструємо конкретні приклади вправ і завдань, що були розроблені на зазначених засадах, та рекомендуємо для впровадження у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців морської галузі на заняттях з української мови.

1. Укладіть словник морської термінології.

2. Користуючись спеціальними фаховими джерелами, доберіть і перекладіть на українську мову (якщо це потрібно) терміни, пов'язані з навігацією, метеорологією, комунікаціями на борту судна, безпекою, ремонтом та обслуговуванням судна, та інші терміни, які можуть виникнути в процесі роботи на морі.

3. Укладіть текст фахового спрямування, використовуючи опорну професійну лексику, що подана нижче. Обґрунтуйте стильову приналежність створеного тексту, його характерні ознаки та структурні компоненти.

Опорна лексика

1. Азимут – кут стосовно півночі, що вимірюється в градусах і використовується для навігації суден.

2. Танк – ємність на судні, де зберігається паливо, вода.

3. Рейс – маршрут судна від одного порту до іншого.

4. Вітрило – дерев'яна або текстильна конструкція, яка використовується для передачі сили вітру та прискорення руху судна.

5. Чартер – угода між власником судна та орендарем на передачу судна в оренду на певний період.

6. Борт – бічна частина судна.

4. Доберіть приклад інструкції або технічних документів для обслуговування суден і визначте у вибраному тексті морські терміни. Поясніть їх лексичне значення. Прокоментуйте: чи доводилося вам працювати з відповідними засобами/приладдям під час плавальної практики.

Під час виконання цього завдання курсантам можна запропонувати готові тексти інструкцій, зокрема з експлуатації судна.

Інструкція з експлуатації двигуна

1. Перш ніж запустити двигун, переконайтеся, що на борту досить палива. Перевірте рівень палива в баку та наявність у запасних паливних баках.

2. Перевірте рівень охолоджуючої рідини у системі охолодження двигуна.

3. Переконайтеся, що мастило в двигуні належного рівня та в хорошому стані.

4. Запустіть двигун та відслідкуйте показники на панелі приладів, щоб переко-нати в правильній роботі двигуна.

5. Після закінчення роботи з двигуном вимкніть його та переконайтеся в прав-ильному зберіганні та захисті двигуна від пошкоджень.

Прогнозовано в репрезентованому тек-сті курсанти можуть виділити такі терміни:

- паливо
- бак
- охолоджуюча рідина
- мастило
- панель приладів
- технічне обслуговування
- фільтри
- свічки запалювання
- деталі
- зберігання
- охорона

5. Опишіть поданий ілюстративний матеріал (рис. 1, 2, 3), користуючись професійною лексикою. Визначте тип судна. Поясніть професійні обов'язки капітана, старшого та другого поміч-ників капітана на судах такого типу. Наведіть приклади комунікативної ситуа-ції між капітаном та його помічником (помічниками) на містку.

Репрезентовані у дослідженні завдання спрямовані на формування комунікативної компетентності у здобувачів освіти. Важли-вим чинником у роботі є застосування про-фесійно орієнтованого підходу, що вияв-ляється у виборі дидактичного матеріалу (текстів, ілюстративного матеріалу). Акцен-товано увагу на контекстуальному вивченні професійної лексики, а не на окремих лек-семах.

У межах порушеної проблеми розгля-немо ще один її аспект: в умовах дис-танційного навчання актуалізується роль електронних засобів та їх ефективності для опрацювання професійної лексики. Нам імпонує теза про те, що «... сучасне цифрове освітнє середовище має широ-кий арсенал інструментів, що сприятимуть успішному опануванню навчального мате-ріалу здобувачами вищої освіти. Водночас процес вивчення української мови майбут-німи фахівцями морської галузі з викорис-танням цифрових інструментів має відпо-відати специфіці предмета. Вона полягає в комплексному забезпеченні можливостей комунікації учасників освітнього процесу, ефективній роботі з навчальним матері-алом (зокрема, текстами), організації різних форм контролю з боку викладача та само-контролю здобувача освіти» (Нагрибельна,

2021: 153). Спираючись на це твердження, зазначимо, що впровадження представле-них завдань відбувається на освітній плат-формі LMS MOODLE KMSA (Modular Object- Oriented Dynamic Learning Environment) у вебсистемі Херсонської державної мор-ської академії. Вибір такої платформи ціл-ком виправданий, адже «...привабливість виявляється не тільки в інтуїтивно зрозум-ілій системі (навіть не для спеціалістів) інструментів для впровадження комп'ютер-ного навчання та в докладних інструкціях щодо їх застосування, а й у пристосовано-сті до сучасних освітніх потреб. Так, можли-вості інформаційного середовища MOODLE дозволяють ефективно організувати взаємодію викладача і студента в умовах

Рис. 1. Візуалізація судна

Рис. 2. Візуалізація судна

Рис. 3. Візуалізація судна

дистанційного навчання за допомогою форуму, чату, розвиненої системи коментування й оцінювання теоретичних та практичних завдань, а інструменти автоматичної перевірки суттєво економлять час викладача та звільняють від рутинної роботи. Відкритість його форми дає можливість додати нові модулі й блоки, а також постійно удосконалювати навчальний матеріал» (Нагрибельна та ін., 2020).

З огляду на зазначене опрацювання професійної лексики можна здійснювати і в умовах дистанційного навчання, користуючись описаним ресурсом.

Висновки. У результаті аналізу порушеної проблеми можемо констатувати, що оволодіння професійною комунікацією неможливе без знань фахової лексики та вміння доцільно застосовувати її у різних комунікативних ситуаціях. Види діяльності, що було репрезентовано в дослідженні, спрямовані на формування загальнопрофесійної компетентності, важливим складником якої є комунікативна компетентність. Пропоновані завдання відзначаються тим, що сприяють активізації пізнавальної, дослідницької та творчої діяльності здобувачів вищої освіти. Водночас навчальний матеріал, на основі якого відбувається опрацювання професійної лексики, має фахову спрямованість та інтегративну основу.

Порушена в дослідженні проблема є актуальною та перспективною, потребує подальшого аналізу в контексті фахової підготовки сучасного здобувача освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глосарій НАЗЯВО. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2020/01/Глосарій.pdf>
2. Колмикова О., Турлак Л. Комунікативна компетентність як необхідна вимога реалізації професійної діяльності фахівців морської галузі. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. № 30. 2021. С. 243.
3. Константинова Т., Турлак Л. Формування мовленнєвої культури майбутніх фахівців морської галузі у

процесі професійної підготовки. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету* : матеріали V Всеукр. науково-практич. конф. 2019. 31, с. 144–149.

4. Нагрибельна І. Навчання української мови майбутніх фахівців морської галузі засобами цифровізації. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. № 94. 2021. С. 151–157.

5. Нагрибельна І., Сугейко Л., Мельничук Ю. Упровадження дистанційного курсу з методики навчання української мови на основі системи MOODLE. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. № 77(3), с. 162–174. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v77i3.2759>.

REFERENCES

1. Hlosarii NAZYaVO. Retrieved from: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2020/01/Глосарій.pdf>
2. Kolmykova, O., Turlak, L. (2021). Komunikativna kompetentnist yak neobkhidna vymoha realizatsii profesiinoi diialnosti fakhivtsiv morskoi haluzi [Communicative competence as a necessary requirement for the implementation of the professional activity of specialists in the maritime industry]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka*. № 30. P. 243 [in Ukrainian]
3. Konstantynova, T., Turlak, L. (2019). Formuvannia movlennievoi kultury maibutnikh fakhivtsiv morskoi haluzi u protsesi profesiinoi pidhotovky [Formation of speech culture of future specialists in the maritime industry in the process of professional training]. *Naukovi zapysky Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu* : materialy V Vseukr. naukovopraktych. konf. 31. P. 144–149 [in Ukrainian].
4. Nahrybelna, I. (2021). Navchannia ukrainskoi movy maibutnikh fakhivtsiv morskoi haluzi zasobamy tsyfrovizatsii [Teaching the Ukrainian language to future specialists in the maritime industry by means of digitalization]. *Zbirnyk naukovykh prats "Pedahohichni nauky"*. № 94. P. 151–157 [in Ukrainian].
5. Nahrybelna, I., Suheiko, L., Melnychuk, Yu. (2020). Uprovadzhennia dystantsiinoho kursu z metodyky navchannia ukrainskoi movy na osnovi systemy MOODLE [Implementation of a distance learning method of the Ukrainian language based on the MOODLE system]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*, 77(3). P. 162–174. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v77i3.2759> [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 25.04.2023.
The article was received 25 April 2023.*